

✱ İNTİHAR AMAÇLI ZEHİRLENME NEDENİYLE ACIL SERVİSE BASVURAN HASTALARIN ANALİZİ

Dr. Abdülkadir GÜNDÜZ*, Dr. Jale KESEN*, Uzm. Dr. Murat TOPBAS**, Dr. Hüseyin NARCI*, Prof. Dr. Mustafa YANDI*

* Karadeniz Teknik Üniversitesi Tıp Fakültesi Acil Tıp ABD/Trabzon

** Karadeniz Teknik Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı ABD/Trabzon

ÖZET

Amaç: Bu çalışmada, acil servise bilerek kendini zehirlenme nedeniyle getirilen olguların retrospektif olarak değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem: Karadeniz Teknik Üniversitesi (KTÜ) Tıp Fakültesi Farabi Hastanesi Acil Tıp Anabilim Dalı'na 1 Ocak 2000 – 31 Aralık 2001 yılı tarihleri arasında başvuran veya getirilen, bilerek kendini zehirlenme olgularının dosyaları incelenmiştir. Bu sürede toplam 302 olgu başvurusu olup, dosyasında çalışma ile yeterli bilgiye sahip 207 olgu dosyası incelenmiştir. Olguların demografik durumu, kullandığı ilaç veya kimyasal madde türü, gelis saati kaydedilerek bunlar arasında anlamlı bir ilişki var olup olmadığı araştırıldı.

Bulgular: Bilerek kendini zehirlenme olgularının toplam başvuru içindeki oranı %1.64 olarak bulundu. Olguların 160'i (%77.3) kadın, 47'si (%22.7) erkekti. Yaş ortalaması kadınlarda 22.7±8.5, erkeklerde ise 26.7±9.1 yıl olarak bulundu. Olguların %60.3'ü acil servise 12:01-24:00 saatleri arasında başvurmuşlardı. Bilerek kendini zehirleyenlerin 144'ü (%69.7) kendine ait ilaç/madde kullanmıştır. Olguların yaklaşık yarısının birden fazla türde ilaç/madde aldığı görüldü. Bu ilaç/maddeler içinde en fazla analjezik ilaç alındığı saptandı.

Sonuç: Bilerek kendini zehirlenme olguları acil servislerde devamlı karşılaşılan sorunlardan biridir. Bu nedenle, acil tıp eğitimlerinde konu üzerinde durulması yerinde bir yaklaşım olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kendini zehirlenme, acil servis, retrospektif analiz.

ANALYSIS OF SUICIDAL POISONING PATIENTS PRESENTED TO EMERGENCY DEPARTMENT

Objective: On this study, it is aimed to evaluate retrospectively cases that are brought to emergency service because of suicidal poisoning.

Material and Methods: The files that belong to voluntary self-poisoning cases that came or were brought to Farabi Hospital Emergency Medicine Branch of Karadeniz Technical University (KTU), Faculty of Medicine between the dates of 1 January 2000 and 31 December 2001, were studied. During this period, among 302 poisoning hospitalizations, 207 of them which had sufficient information in their file were accepted in the study. Four criteria of the cases were evaluated; demographic situation, time of incoming, type of medication(s) or drug(s) used and it was investigated whether there is any significant relation between those.

Results: The percentage of voluntary self-poisoning cases among total hospitalizations was found to be 1.64 %. 160 of cases (77.3%) were women, 47 of cases(22.7%) were men. Average age was 22.7±8.5 among women, 26.7±9.1 among men. % 60.3 of cases came to emergency service between 12:01-24:00. 144 cases (69.7%) of voluntary self-poisoned had used their own medications/drugs. Approximately the halves of cases were discovered that they had used more than one type medications/drugs. It was detected that analgesic medications were used at most among these medications/drugs.

Conclusion: Voluntary self-poisoning cases are one of continuously met problems in the emergency services. It would be an appropriate approach to emphasize on this subject in emergency medicine trainings.

Keywords: Suicidal poisoning, emergency service, retrospective analysis

Bu çalışma 3-8 Haziran 2002 Antalya'da yapılan "The First World Congress of Emergency Military Contingency Medicine"da sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Sorumlu Yazar (Corresponding Author):

Dr. Abdülkadir GÜNDÜZ, KTÜ Tıp Fakültesi, Acil Tıp ABD, 61080 Trabzon

Tel: 0.462.3775663

E-mail: gunduzkadir@hotmail.com

GİRİS

Zehirlenmeler çok eski çağlardan beri toplumları yakından ilgilendiren önemli sorunlardan biri olmuştur (1). M.Ö. 1.yy'da Pontus krali Mithridates'in zehirlenmelere karşı evrensel bir antidot geliştirmeye çalışan ilk insan olduğu bilinir (2). 1493-1541 yılları arasında yaşamış olan Paracelsus tarafından ilk kez ortaya konduğu gibi "Her madde zehir özelliği gösterebilir; ilaç ile zehrin ayırımı doz belirler" (3). Tarihte zehirle öldürülen ya da intihar için zehir kullanan birçok ünlü bilim adamı, sanatçı ya da devlet adamı bilinmektedir (4). Zehirlenme olgularının en sık görüldüğü yaş gurubu 15 ve üzeri yaş gurubudur. İlaçla akut zehirlenmeler terapötik ilaç kullanımına bağlı olduğu gibi, önemli oranda intihar amacıyla yüksek dozda alınan ilaçlara da bağlıdır (5, 6). Bu yöntem intihar girişimi yöntemlerinden en yaygın olanıdır (7). Problemin sosyal yönü incelenecek olursa, değişik birçok neden ve durumla ilişkili olduğu görülmektedir. Bunlardan başlıcaları depresyon, eğitim düzeyi, ekonomik düzey, işsizlik, nüfus artışı ve psikososyal streştir (8,9).

Ülkemizde kendini zehirleme olguları ile ilgili tüm acil servisleri de içine alan bir standardize analiz yöntemi kullanılarak verilere ulaşılmamış olması, her ne kadar konuyla ilgili yapılmış az sayıda çalışma olsa da, bu olgularla ilgili ülkemize özgü sosyodemografik özelliklerin ortaya konulamamış olması, ciddi bir eksiklik olarak varlığını sürdürmektedir.

Bu çalışmada, Karadeniz Teknik Üniversitesi Tıp Fakültesi Acil Tıp Anabilim Dalı acil polikliniğine bilerek kendini zehirleme nedeniyle getirilen olguların retrospektif olarak incelenmesi amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Bu çalışmada Doğu Karadeniz Bölgesi'nde toplam 2,5 milyon nüfuslu bes ilimize referans hastane ve toksikoloji merkezi olarak hizmet vermekte olan Karadeniz Teknik Üniversitesi (KTÜ) Tıp Fakültesi Farabi Hastanesi Acil Tıp Anabilim Dalı Acil Servis Polikliniği'ne 1 Ocak 2000 – 31 Aralık 2001 (toplam 24 ay) yılı tarihleri arasında başvuran veya getirilen, bilerek kendini zehirleme olgularının dosyaları retrospektif olarak incelenmiştir. Olguların yaş, cinsiyet, kullandığı ilaç veya kimyasal madde türü, medeni durumları, ilacın kime ait

oldugu, gelis saati kaydedilerek bunlar arasinda anlamlı bir iliski var olup olmadigi arastirilmistir.

Veriler Epi Info Versiyon 6.02 bilgisayar paket programinda degerlendirilmis, istatistiksel analizlerde student t ve kikare (χ^2) testi kullanilmistir. Nominal veriler sayi (%), ölçümsel veriler aritmetik ortalama \pm standart sapma ile gösterilmistir. Anlamlilik düzeyi (p) olarak 0.05'in alti kabul edilmistir.

BULGULAR

Üçyüziki olgunun dosya kayitlari incelenmis, ancak arastirma amaçlarına uygun verisi mevcut 207 olgunun dosyasi çalışma kapsamına alınmistir. 95 olgunun dosya kayitlari yetersiz olduğundan çalışma dışı bırakıldı.

KTÜ Tıp Fakültesi Farabi Hastanesi Acil Tıp Anabilim Dalı Acil Servis Polikliniği'ne bu 24 aylık süre içinde 18462 kişi basvurmuş olup, bilerek

kendini zehirleme ile basvuruların oranı % 1.64 olarak bulunmuştur.

İncelenen 207 olgunun 160'i (%77.3) kadın, 47'si (%22.7) erkek olup, kadın/erkek oranı 3.4/1 olarak hesaplanmıştır.

Yaş ortalaması kadınlarda 22.7 ± 8.5 , erkeklerde ise 26.7 ± 9.1 yıl olup, aralarında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır ($t=2.81$, $df=205$, $P=0.005$). Olguların yaş gruplarına göre dağılımları Tablo 1'de sunulmuştur. Buna göre 24 yaş ve altındaki olguların ≥ 35 yaş grubundan istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yüksek sıklıkta olduğu; kadın olguların 118'inin (%73.8), erkek olguların ise 28'inin (%59.6) bu grupta yer aldığı saptanmıştır ($\chi^2=7.50$, $df=2$, $P=0.024$).

Kadın olguların 78'inin (%48.8) evli, 82'inin (%51.2) bekar olduğu; erkek olgularda ise bu özelliğin sırasıyla 27 (%57.4) ve 20 (%42.6) kişi olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 1: Olguların Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Dağılımı.

Yaş grubu	Kadın		Erkek		TOPLAM	
	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%*
≤ 24	118	73.8	28	59.6	146	70.5
25-34	28	17.5	8	17.0	36	17.4
≥ 35	14	8.8	11	23.4	25	12.1
TOPLAM	160	77.3**	47	22.7**	207	100.0

*Sütun yüzdesi, **Satır yüzdesi

$\chi^2=7.50$, $df=2$, $P=0.024$

Bilerek kendini zehirleyenlerin 144'ünün (%69.7) kendine ait ilaç/madde, 63'ünün (%30.4) ise baskasına ait ilaç/madde kullandığı saptanmıştır. Alınan ilaç/madde türü sayisi açısından ise 110 (%53.1) olgunun tek, 97 (%46.9) olgunun ise birden fazla (multidrug) türde ilaç/madde aldığı görülmüştür. Bu ilaç/maddeler içinde en fazla analjeziklerin olduğu, bunu antidepresan ve antipsikotiklerin izlediği saptanmıştır (Tablo 2). Toplam 6 (%1.8) olguda aldığı ilaç/madde saptanamamıştır.

Tablo 2. Kendi Kendini Zehirlemek Amacıyla Alınan İlaç/maddelerin Dağılımı.

<u>İlaç/madde</u>	<u>Tek tür ilaç/madde*</u>		<u>Çoklu türde ilaç/madde*</u>		<u>TOPLAM</u>	
	<u>Sayı</u>	<u>%</u>	<u>Sayı</u>	<u>%</u>	<u>Sayı</u>	<u>%</u>
Analjezik	23	20.9	60	27.8	83	25.5
Antidepresan	18	16.4	36	16.7	54	16.6
Antipsikotik	7	6.4	25	11.6	32	9.8
Hipnotik	11	10.0	20	9.3	31	9.5
Antibiyotik	2	1.8	29	13.4	31	9.5
Kardiyovasküler ilaç	8	7.3	9	4.2	17	5.2
Insektisid	11	10.0		0.0	11	3.4
Antiepileptik	4	3.6	3	1.4	7	2.1
Antiastmatik	-	0.0	3	1.4	3	0.9
Diger	20	18.2	31	14.4	51	15.6
Bilinmeyen	6	5.5	-	0.0	6	1.8
TOPLAM	110	100.0	216	100.0	326	100.0

*Tekli türde 110, çoklu türde ilaç/madde alan 97 olgu vardır.

Olguların, kendilerinin veya yakınlarının beyanlarına göre; ilaç/madde alışı saatleri irdelendiğinde ise 40 (%19.3) olgunun 06:01 - 12:00, 62 (%30.0) olgunun 12:01 - 18:00, 63 (%30.4) olgunun

18:01/24:00 ve 16 (%7.7) olgunun 24:01 - 06:00 saatleri aralığında aldıkları belirlenmiştir.

Olgulardan ikisi kadın, birisi erkek olmak üzere toplam 3 (%1.45) olgu yapılan tedavilere yanıt vermeyerek ölmüştür.

TARTISMA

Intiharlar, eski tarihlerden beri tıbbın en yoğun uğras verdiği bir sağlık ve sosyal sorundur. Amerika Birleşik Devletleri'nde 1988 yılında yapılan çalışmada ölüm sebepleri sıralamasında intihar sekizinci sırada yer almakta ve her yıl intihar nedeniyle ortalama 30000 kişi hayatını kaybetmektedir. İntihar yöntemi olarak sirasi ile kendini asma silah ile kendini vurma ve ilaç alma ilk sıralarda yer almaktadır (10). İlaç sektörünün gelişmesi, çok çeşitli ilaçların varlığı ve kolay ilaca ulaşabilme olanakları sonucunda, ilaçlar tedavi yanında intihar amaçlı da kullanılmaya başlanmıştır.

24 aylık zaman aralığında bilerek kendini zehirlenme tanısı ile acil servise getirilen olguların dosyalarının retrospektif olarak incelendiği bu çalışmanın en önemli kısıtlılığı, bu dönemde 302 bilerek kendini zehirlenme olgusunun olmasına rağmen 95 olgunun dosyasında çalışmayla ilgili bilgilerin yetersiz olması ve olguların ancak %68.5'inin değerlendirilebilmesidir. Oysa, hastanelerde tutulan dosyalar hem hastaların izlemi, hem de bu tür incelemeler ve araştırmalar için çok önemlidir.

Bu nedenle acil servislerde başvuran her hasta için pratik ve önemli bilgilerin alındığı standart başvuru formlarının geliştirilmesine ve kullanılmasına gereksinim vardır.

24 aylık verilerin incelendiği bu çalışmada bilerek kendini zehirlenme nedeniyle acil servise başvuran olguların toplam başvurular içindeki oranı %1.64 olarak bulunmuştur. Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Acil Servisi'ne başvuran zehirlenme olgularının 5 yıllık sonuçlarını inceledikleri bir çalışmada acil servise bu sürede toplam 115868 kişinin başvurduğunu ve 1085 (%0.94) ilaç zehirlenmesi olgusunun intihar girişimi amaçlı olduğunu rapor etmişlerdir (11). Bu sonuçlar intihar girişimlerinin acil servislerde devamlı karşılaşılan bir sorun olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmada %77.3'ünün kadın, %22.7'sinin erkek ve erkek/kadın oranının 3.4/1 olduğu bulunmuştur. Akköse ve ark. Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Acil Servisi'ne başvuran zehirlenme olgularının 5 yıllık sonuçlarını inceledikleri bir çalışmada ise 1085 intihar girişimi amaçlı ilaç alan kişilerin 753'ünün (%69.4) kadın, 332'sinin (%30.6) erkek olduğunu; Keles ve ark. Gazi

Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Acil Servisi'ne intihar girişimi amaçlı toksik madde alan kişilerde yaptıkları çalışmada intihar girişimi amaçlı toksik madde alan toplam 398 olgunun 308'inin (%77.4) kadın, 90'inin (%22.6) erkek olduğunu rapor etmişlerdir (11,12). Tountas ve ark. 2001 yılında yaptıkları çalışmada bu oran 1.92/1 olarak bulunmuş aynı merkezde 1977 ve 1987 yıllarında yapılan benzer çalışmalarda bu oran sırasıyla 1/3.88 ve 1/7.7 bulunmuştur. Bu orandaki düşme kadınların is hayatına atılmaya başlamalarına ve bu sayede sorunlarla tek başına başa çıkabilme gücüne kavusmalarına bağlanmıştır (7). Bu çalışmada kadın oranının fazla olması ülkemizde kadınların ekonomik yeterliliklerinin düşük olması ile açıklanabilir.

Bu çalışmada kadınların yaş ortalaması 22.7 yıl, erkeklerin 26.7 yıl olup, aralarındaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur. Tountas ve ark. yaptığı çalışmada yaş ortalaması sırasıyla 29.82 ve 33.09; Koçak ve ark. çalışmasında ise 20 ve 29 olarak rapor edilmiştir (7, 13). Kadın ve erkek yaşları

arasındaki bu farklar kadınların güç durumlar karsisindeki dirençlerinin daha az olduğunu düşündürmektedir.

Olguların medeni hali karsilastirildiginda kadınların evlilik oranı %48.5, erkeklerde ise %55.5 bulunmuştur. Tountas ve ark. çalışmasında bu oranlar kadınlarda %42.7 erkeklerde %6 bulunmuştur (7). Buna göre, erkeklerdeki evlilik oranının bu çalışmada oldukça yüksek olduğu görülmüştür. Türk toplumunda aile kavramı çok önemlidir. Genelde baba ailenin geçimini sağlar, kadın ise çalışıyor olsa bile evin düzenini sağlar. Ancak sadece erkeğin çalıştığı, kadının ev hanımı rolü üstlenen ailede, eğer kazanç yetersiz ve erkeğin is garantisi yoksa bu durum ailede ciddi huzursuzluklara neden olabilmektedir. Bu durumun varlığı veya eslerin kendi aralarındaki diğer sorunlar, bireyleri kendi kendini zehirleme davranışına itmiş olabilir.

Bu çalışmada bilerek kendini zehirlemenin %46.9'unun birden fazla türde ilaç alımı ile olduğu bulunmuştur. Fuller ve ark. yapmış olduğu bir çalışmada intihar amaçlı ilaç alımlarının en çok birden fazla ilaç alımı ile olduğu bildirilmiştir

(14). Bu çalışmada bulunan %46.9 değerinin azimsanacak bir değer olmadığı düşünülmüştür.

Bilerek kendini zehirleyenlerin %69.7'si kendine ait, %30.4'ü ise baskasına ait ilaç/madde kullandığı saptanmıştır. Alınan ilaç/madde türü sayisi açısından ise %53.1 olgunun tek, %46.9 olgunun ise birden fazla türde ilaç/madde aldığı görülmüştür. Bu ilaç/maddeler içinde en fazla analjeziklerin yer aldığı, bunu antidepresan ve antipsikotiklerin izlediği saptanmıştır. Bu bulgular diğer ülkelerdeki bulgularla paralellik göstermektedir (15-17).

Psikotrop ilaçlarla tedavi gören hastaların bu ilaçları kolayca temin edebilmeleri ve bu tip tedavilerde reçeteye genellikle birden fazla ilacın yazılması zehirlenme olgularında artısa neden olmaktadır. Psikotrop ilaç kullanan kişilerin ruhsal açıdan değişken durumları da intihar olasılığını arttırmaktadır (18,19). Bu çalışmada antidepresan, antipsikotik ve hipnotik ilaçlar psikotrop ilaçlar adı altında toplanırsa, kendini zehirlenme olgularında en çok kullanılan ilaç gurubunun psikotrop ilaçlar olduğu şeklinde bir yorum da

yapılabilir. Ayrıca, çalışmadan çıkan diğer bir sonuç da, olayda kullanılan ilacın %69.7 oranında ilacı içen kişiye ait olduğudur. Bu bulgular psikotrop tedavi alan olguların daha yakın izlenmesi gerektiğini ve bu tür tedavi verilmesi düşünülen hastanın verilen ilaçları, intihar amaçlı da kullanabileceğinin akıldan çıkartılmaması gerekliliğidir.

Bilerek zehirlenme amacıyla alınan ilaçların, alim saatinin gündüz 12:00 ile gece 24:00 saatleri arasında yığıldığı gözlenmektedir. Bunun nedeni, gün içinde yaşanan akut stres ve kendini zehirlenme girişiminde bulunan kişinin çevresinin dikkatini çekmek istemesi olabilir.

Sonuç olarak, bilerek kendini zehirlenme sosyal ve sağlık problemi olarak önemini korumaktadır. Bu durum ilaçların gereğinden fazla, uygunsuz ve kontrolsüz reçetelendirilmemesi gerektiğini düşündürmektedir. Bu çalışmanın yapılacak diğer çalışmalara yardımcı olması, ülkemizdeki ilaç temini ve kullanımı konusundaki eksikliklerin neden olabileceği sorunlara dikkat çekmesi umulmaktadır. Ayrıca, bu sonuçlar bilerek kendini

zehirlenme olgularinin acil servislerde karsilasilan önemli sorunlardan biri oldugunu gösterdiginden, hem tip fakültelerindeki öğrenci eğitimlerinde, hem de acil tıp uzmanligi eğitimlerinde konu ile teorik ve pratik uygulamalar yapilmasinin kisilerin yasamlarinin kurtulmasi ve acil servis hizmetlerinin kalitesinin arttirilmasinda yararli olacagi düşünölmüştür.

KAYNAKLAR

1. Chirasirisap K, Ussanawarong S, Tassaneeyakul W et al. A study of major causes and types of poisoning in Khonkaen, Thailand, Vet. Hum. Toxicol. 1992; 34: 489-492.
2. Wax PM. Historical Principles and Perspectives. Goldfrank's Toxicologic Emergencies. 5th. Ed., Appleton and Lange; 1995;1-21.
3. Rendell M, McGrane D, Cuesta M. Fatal compulsive water drinking. JAMA. 1978; 240:2557-59.
4. Amdur MO, Doull J, Klassen CD. Cassaret and Doull's Toxicology, New York: Macmillan Pres; 1991.
5. Buffoni L, Reboa E, Galletti A, et al. Epidemiological aspects of poisoning in children observed over a 10 -year period. Clin. Toxicol. 1981; 18: 1149-1156.
6. Park GD, Spector R, Goldberg MJ.et al. Expanded role of charcoal therapy in the poisoned and overdosed patient. Arch. Intern. Med.1986;146:969-973.
7. Keles A, Demircan A, Aygencel G, Karamercan A, Turanlı S. GÜTF Acil Servise basvuran zehirlenme olgularinin geriye dönük analizi. Akademik Acil Tıp Dergisi Mayıs 2003; 1: (2): 39-42.
8. Akköse S, Fedakar R, Bulut M, Çebiçi H. Zehirlenme Olgularinin Bes Yillik Analizi. Acil Tıp Dergisi 2003; 3(1): 8-10.
9. Tountas C, Sotiropoulos A, Skliros SA, et al. Voluntary self-poisoning as a cause of admission to a tertiary hospital internal medicine clinic in piraesus, Greece within a year. BMC Psychiatry 2001;1:4
10. Hall RCW, Platt DE, Hall RC, et al. Suicide risk assesment:A review of risk factors for suicide in 100 patients who made severe suicide attempts. Psychosomatics. 1999; 40:18-27.
11. McClure GM. Suicide in children and adolescent in England and Wales 1970-1998. Br J Psychatry 2001; 178: 469-74.
12. Allen MH, Serper MR, Eifenbein C. Psyhiatric Principles. Goldfrank's Toxicologic Emergencies, (Eds Goldfrank L) 5th. ed. Appleton and Lange; 1995: 1353-1361.
13. Koçak R, Tanriverdi Z, Seyrek E, Alparslan N. Akut zehirlenmeler. Ç.Ü.Tıp Fakültesi Dergisi. 1987; 12: 381-387

14. Fuller N, Rea AJ, Payne JF, Lant AF. Parasuicide in central London 1984-1988. J R Soc Med. 1989; 82: 653-6.
15. Bolster M, Curran J, Busuttil A. A five year review of fatal self-ingested overdoses involving amitriptyline in Edinburgh. 1983-87, Hum. Exp. Toxicol. 1994; 13: 29-31.
16. Enquiries to a National Poisons Information Service, London, 1992.
17. Lawson AAH, Mitchell I. Patients with acute poisoning seen in a general medical unit (1960-71). BMJ. 1972; 4: 153-156.
18. Skegg K, Skegg DCG, Richards SM. Incidence of self poisoning in patients prescribed psychotropic drugs. BMJ. 1983; 286: 841-843.
19. Smith AJ. Self poisoning with drugs: A worsening situation. BMJ. 1972; 4: 157-159.